

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»

ЦЕЛИХ ОЛЕНА СЕРГІЇВНА

УДК: 378.013+370.113+370.112

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРЕДМЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ
ДО ЗАСТОСУВАННЯ
НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Левіна Інна Анатоліївна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
доцент кафедри педагогіки

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
Солдатенко Микола Миколайович,
Інститут педагогічної освіти і освіти
дорослих НАПН України,
завідувач відділу теорії та історії
педагогічної майстерності

кандидат педагогічних наук
Сметаніна Людмила Сергіївна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», доцент кафедри
прикладної математики та інформатики

Захист дисертації відбудеться "22" травня 2012 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського" за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий " 9 " квітня 2012 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлюється концептуальними положеннями державних документів (Державна програма «Вчитель», Закони України «Про національну програму інформатизації», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту»), що наголошують на запровадженні освітніх інновацій, інформаційних технологій, створенні індустрії сучасних засобів навчання та виховання, повному забезпеченні ними навчальних закладів. Необхідність реалізації цих завдань зумовлена швидким розвитком сучасного інформаційного суспільства. Одним із базових умінь, які потрібні такому суспільству, є володіння знаннями та вміннями ефективно застосовувати у своїй професійній діяльності навчальні програмні засоби. |

Отже, завданням вищої педагогічної освіти насамперед є підготовка творчого, всебічно

розвиненого вчителя, який може використовувати навчальні програмні засоби для активізації інтересу учнів, стимулювання їхньої навчальної діяльності.

Проблеми професійної підготовки вчителів досліджувались як в Україні (А. М. Алексюк, А. М. Богущ, В. І. Бондар, Н.В. Кічук, Л. В. Кондрашова, З. Н. Курлянд, А. Ф. Линенко, О. Г. Мороз, С. О. Сисоєва та ін.), так і за її межами (М. І. Бордуков, О. М. Лізунова, Т. А. Стеганцева та ін.).

Психолого-педагогічні проблеми професійної підготовки вчителів, що розглядаються, знайшли відображення у публікаціях Є. С. Барбіної, М. І. Дьяченка, Л. О. Кандибовича, Е. Е. Карпової, З. Н. Курлянд, А. Ф. Линенко, В. О. Сластьоніна, М. М. Солдатенка та інших.

Проблема формування інформаційної культури і підготовки майбутніх учителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі досліджується у працях І. М. Богданової, В. Г. Гриценка, Р. С. Гуріна, М. І. Жалдака, Н. В. Морзе, Н. В. Софронової, Г. М. Трояна, А. Ю. Уварова та ін. Умови застосування комп'ютерів у навчально-виховному процесі досліджували Н. Р. Балик, О. О. Гокунь, О. Є. Трофимов, О. І. Шиман та ін.

Натомість аналіз праць науковців свідчить, що проблема підготовки майбутніх учителів до застосування навчальних програмних засобів досліджується здебільшого в контексті підготовки студентів фізико-математичних факультетів педагогічних університетів. Значно менше уваги в сучасних дослідженнях приділяється проблемі підготовки студентів гуманітарних факультетів педагогічних університетів до застосування навчальних програмних засобів.

Крім того, необхідність дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності зумовлена низкою суперечностей між:

- новими тенденціями розвитку сучасної вітчизняної освіти і недостатнім ступенем їх урахування у практиці підготовки майбутніх учителів у вищій школі;
- соціальною потребою у високому рівні розвитку інформаційної культури вчителя та реальним рівнем комп'ютерної грамотності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу;
- соціально-педагогічним попитом щодо нового типу професійної діяльності педагога, який орієнтується на застосування навчальних програмних засобів, і наявним рівнем підготовленості майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до їх застосування.

Розв'язання означених суперечностей та актуальність проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження виконана згідно з науковою темою кафедри педагогіки «Професійно-педагогічні засади підготовки фахівців» (№ 0105U000190), що входить до плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» та відповідно до тематичного плану наукових досліджень ПНЦ НАПН України «Психолого-педагогічні засади особистісного розвитку в навчальній і навчально-професійній діяльності»

(№01000U006391). Автором досліджувалася проблема підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності. Тема дисертації затверджена вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (протокол № 4 від 24.11.2005 р.) й узгоджена Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол №2 від 28.02.2006 р.).

Мета дослідження: науково обґрунтувати експериментальну модель підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності.

Завдання дослідження:

1. Визначити та науково обґрунтувати сутність і структуру поняття «готовність майбутніх учителів до застосування програмних засобів у навчанні»; уточнити поняття «навчальні програмні засоби».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності.

3. Визначити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності.

4. Розробити й експериментально апробувати модель підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – педагогічні умови реалізації моделі підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності.

Гіпотеза дослідження – формування готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності буде відбуватись ефективно, якщо реалізувати сукупність педагогічних умов:

– усвідомлення майбутніми вчителями на рівні переконань позитивного впливу застосування навчальних програмних засобів на процес удосконалення навчання школярів із гуманітарних дисциплін;

– обізнаність студентів із системою знань, умінь і навичок щодо навчальних програмних засобів та їх застосування у майбутній професійній діяльності;

– стимулювання творчої активності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу у створенні сучасних навчальних програмних засобів у процесі практико-орієнтовної діяльності.

Методи дослідження: для розв'язання окреслених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези дослідження використано загальнонаукові методи теоретичного рівня: вивчення, аналіз та узагальнення філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної й інструктивно-

методичної літератури з метою вивчення стану та теоретичного обґрунтування проблеми підготовки майбутнього вчителя предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, визначення сутності й класифікації програмних засобів; індукція, дедукція, аналогія, моделювання для побудови моделі підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у процесі навчання у вищому навчальному закладі; порівняння для визначення причинно-наслідкових зв'язків та залежностей; емпіричного рівня: цілеспрямоване педагогічне спостереження й аналіз професійної діяльності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу із застосуванням навчальних програмних засобів; анкетування – для виявлення розуміння студентами сутності та дидактичних можливостей навчальних програмних засобів; тестування студентів з метою з'ясування рівнів готовності до застосування навчальних програмних засобів; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) з метою перевірки ефективності експериментальної роботи з професійної підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу; статистичного рівня: методи математичної статистики (обробка результатів –експериментально-дослідної роботи та їх інтерпретація).

Базою дослідження виступили історико-філологічний факультет та факультет іноземних мов Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»; філологічний факультет Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Експериментальною роботою було охоплено 235 студентів.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше визначено й науково обґрунтовано: педагогічні умови підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності (усвідомлення майбутніми вчителями на рівні переконань позитивного впливу застосування НПЗ на процес удосконалення навчання школярів з гуманітарних дисциплін; обізнаність студентів із системою знань, умінь і навичок щодо НПЗ та їх застосування у майбутній професійній діяльності; стимулювання творчої активності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу у створенні сучасних НПЗ у процесі практико-орієнтовної діяльності); схарактеризовано компоненти (мотиваційний, когнітивний, операціональний, оцінний), критерії (мотиваційно-вольовий, гносеологічний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний) з їх показниками та рівні (низький, середній, достатній, високий) сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності; розроблено експериментальну модель підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування програмних засобів; науково обґрунтовано сутність і структуру феномена «готовність майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ»; уточнено поняття «навчальні програмні засоби». Подальшого розвитку набула методика підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності.

Практична значущість дослідження полягає у розробці та апробації методики

діагностики підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності, спецкурсу «Навчальні програмні засоби на уроках предметів гуманітарного циклу», спецпрактикуму «Застосування навчальних програмних засобів на уроках предметів гуманітарного циклу», методичних рекомендацій для викладачів фахових дисциплін щодо підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані при розробці навчальних програм, у системі перепідготовки й підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, а також під час написання курсових, дипломних та магістерських робіт.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (акт про впровадження № 234 від 03.02.2011 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (акт про впровадження № 10/44 від 15.07.2010 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка (акт про впровадження № 1468 від 07.12.2010 р.), Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка (акт про впровадження № 129 від 31.01.2011 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечувалася методичним і теоретичним обґрунтуванням вихідних концептуальних положень; використанням системи методів дослідження, адекватних його предмету, меті і завданням; якісним та кількісним аналізом експериментальних даних; експериментально-дослідницькою перевіркою висунутої гіпотези.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки, результати дослідження доповідалися на міжнародних («Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 2007р.), «Розвиток творчої особистості студента як суб'єкта педагогічної взаємодії» (Донецьк, 2007р.), «Проблеми підвищення господарювання на макро- та мезоекономічному рівні» (Одеса, 2008 р.)) науково-практичних конференціях, обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлені у 8 наукових та науково-методичних публікаціях: зокрема, 6 статей у фахових виданнях України, 2 – матеріалах конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи складає 231 сторінку, з них основного тексту – 160 сторінок. У тексті вміщено 14 таблиць, 1 рисунок та 2 діаграми, що займають 4 сторінки. Додатки 19 викладено на 38 сторінках. У списку використаних джерел 293 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання,

гіпотезу, методи й базу дослідження, розкрито наукову новизну й практичну значущість дослідження, подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів і структури роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування програмних засобів у професійній діяльності»** проаналізовано стан досліджуваної проблеми в науковій та методичній літературі; уточнено та науково обгрунтовано сутність і структуру понять «навчальні програмні засоби», «готовність майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів», виявлено компоненти готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування програмних засобів у професійній діяльності, критерії оцінки та їх показники, схарактеризовано рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності.

Проблема широкого застосування комп'ютера у сфері освіти в останнє десятиліття викликає підвищений інтерес у вітчизняній педагогічній науці (М. Г. Мехтієв, Л. В. Павлюченко, З. В. Савченко, А. В. Татузова та ін.). Різні дидактичні проблеми комп'ютеризації навчання знайшли віддзеркалення у працях В. М. Вимятіна, Б. С. Гершунського, Р. С. Гуріна, В. П. Демкіна, А. П. Єршова, А. А. Кузнецова, Є. І. Машбиця, Т. А. Сергєєвої, В. А. Рижова, І. В. Роберт, В. В. Рубцова, Н. В. Софронової, Н. Ф. Тализіної, В. В. Тихомірова, Г. М. Трояна, Д. В. Чернилевського, М. П. Шишкіної та ін.). Ученими розглянуто шляхи підвищення ефективності навчання із застосуванням різних технічних засобів, деякі способи класифікації навчальних програмних засобів навчального призначення, проблеми комп'ютеризації природних дисциплін тощо.

Під навчальними програмними засобами (НПЗ) розуміємо продукти мультимедійного типу, які використовуються в інтерактивному режимі, та методичною метою яких є формування умінь і навичок навчальної та практичної діяльності, а також забезпечення необхідного рівня засвоєння навчальної інформації, що досягається зворотним зв'язком користувача з програмою, який реалізується цими засобами.

У різний час до проблеми підготовки майбутнього вчителя зверталися російські (О.О. Абдулліна, І.О. Зимняя, Т.О. Ільїна, Н.В. Кузьміна, В.О. Сластьонін, О.І. Щербаков та ін.) та українські вчені (П. Ю. Белкін, Л. А. Біляєва, І.М. Богданова, Е.Е. Карпова, Н.В. Кічук, Л.В. Кандрашова, З.Н. Курлянд, А.Ф. Линенко, Р.І. Хмельюк та ін.), які по-різному визначали поняття «підготовка» та «готовність». Так, під «підготовкою» учені розуміють: формування та збагачення настанов, знань і вмінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань (Л. А. Біляєва), запас знань, досвід, здобутий у процесі навчання, практичної діяльності (П. Ю. Белкін).

Під підготовкою майбутніх учителів до застосування навчальних програмних засобів у

професійній діяльності будемо розуміти цілісний процес засвоєння та закріплення загальнопедагогічних і спеціальних знань, умінь та навичок, що необхідні для здійснення професійної діяльності з використання навчальних програмних засобів та прогнозування шляхів підвищення її ефективності. Результатом цього процесу вважається сформованість у студентів готовності до використання навчальних програмних засобів у професійній діяльності.

Зауважимо, що і серед науковців поняття “готовність” не має однозначного трактування. Готовність розглядається науковцями як наявність здібностей (Б. Г. Ананьєв, С. Л. Рубінштейн), складне особистісне утворення (Ю. З. Гільбух, Л. В. Кондрашова), якість особистості (К. К. Платонов), настанова (Д. М. Узнадзе), синтез властивостей особистості (В. А. Крутецький), цілісне стійке утворення, що мобілізує особистість на включення до діяльності; готовність не є вродженою, а виникає внаслідок певного досвіду людини, заснованого на формуванні її позитивного ставлення до означеної діяльності, усвідомленні мотивів і потреби в ній, об’єктивації її предмета та способів взаємодії з ним (А. Ф. Линенко).

Під готовністю майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності розуміємо особливий стан майбутніх учителів, що дозволяє успішно ставити перед собою цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї педагогічної діяльності з використання навчальних програмних засобів, та яким властиві особистісні якості як-от: зацікавленість і позитивне ставлення до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, самостійність, прагнення до професійного самовдосконалення, володіння знаннями, вміннями та навичками, необхідними для здійснення професійної діяльності з використання навчальних програмних засобів.

У структурі готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності було виокремлено такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, операціональний та оцінний.

Критеріями готовності студентів до означеної сфери професійної діяльності виступили: мотиваційно-вольовий (із показниками: інтерес і позитивне ставлення до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності; цілеспрямованість і впевненість в успішному застосуванні навчальних програмних засобів у професійній діяльності; прагнення до професійного самовдосконалення у цій сфері педагогічної праці); гносеологічний (із показниками: обізнаність із сучасними навчальними програмними засобами та методами навчання в навчальному процесі; повнота здобутих професійних знань; наявність навичок реалізації отриманих професійних знань у галузі НПЗ); діяльнісний (із показниками: вміння застосовувати сучасні навчальні програмні засоби для вирішення завдань професійної діяльності; вміння самостійно розробляти навчальні програмні засоби; вміння прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї педагогічної діяльності з використання навчальних програмних засобів); оцінно-рефлексивний (із показниками:

спроможність об'єктивно оцінювати результати як власної педагогічної діяльності, так і інших студентів щодо застосування навчальних програмних засобів (самооцінка, взаємооцінка); здатність до аналізу і рефлексії власної професійної діяльності; здатність до саморозвитку).

Було визначено чотири рівні готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності: високий, достатній, середній та низький.

Високий рівень: майбутні вчителі предметів гуманітарного циклу проявляють стійкий тривалий інтерес до навчальних програмних засобів, висувають нові гіпотези та ідеї; дають власну адекватну оцінку своїй професійній підготовці до застосування навчальних програмних засобів у навчально-виховному процесі та здійснюють самоконтроль процесу вирішення професійних завдань; можуть об'єктивно оцінити результати як власної педагогічної діяльності, так і своїх колег щодо застосування навчальних програмних засобів; прагнуть до самостійного пошуку вдосконалення інформаційної культури та комп'ютерної грамотності; вміють застосовувати навчальні програмні засоби у своїй професійній діяльності, виявляють при цьому глибокі знання навчальних програмних засобів; розв'язують нестандартні навчальні завдання; у цілому виявляють свідомий науковий підхід до застосування навчальних програмних засобів у навчальному процесі; вони виявляють високу комп'ютерну грамотність; охоче беруть участь у наукових семінарах, дискусіях і конференціях; мають креативний характер практичної діяльності щодо застосування навчальних програмних засобів у майбутній професійній діяльності.

Студенти цього рівня виявляють високу пізнавальну активність; вони усвідомлюють взаємодію «учитель – комп'ютер – учень». Від студентів інших рівнів відрізняються тим, що вони проявляють творчі підходи до розробки уроків із застосуванням навчальних програмних засобів та вміють самостійно розробляти власні педагогічні продукти (елементи електронних підручників із застосуванням технологій мультимедія та гіпертексту, Web-сторінок, електронних таблиць, засобів контролю знань за допомогою програм-тестів, текстових редакторів та ін.).

Достатній рівень: студенти мають достатню мотивацію та усвідомлюють необхідність застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, натомість майбутні вчителі предметів гуманітарного циклу ще відчують певні труднощі під час застосування набутих знань, умінь та навичок у ході застосування навчальних програмних засобів за умови виникнення нових, нешаблонних навчальних завдань та ситуацій у навчально-виховному процесі; виявляють епізодичний позитивний інтерес до застосування навчальних програмних засобів; їхня комп'ютерна грамотність достатньо розвинена; вони застосовують навчальні програмні засоби у своїй діяльності, виявляючи при цьому достатні знання сутності навчальних програмних засобів, але не проявляють творчих підходів до їх застосування; У студентів цього рівня виявляється впевненість у собі як майбутньому вчителі предметів гуманітарного циклу.

Діяльність майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу відбувається на тлі

позитивної спрямованості на результат. Позитивне ставлення до вивчення та застосування навчальних програмних засобів пов'язане із процесом постійної самоосвіти майбутніх учителів. Характер практичної діяльності щодо застосування навчальних програмних засобів у майбутній професійній діяльності має реконструктивний характер. Під час групової чи індивідуальної роботи в майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу спостерігається впевненість у власних діях.

Середній рівень. Майбутні вчителі усвідомлюють мету діяльності, проте не відчують суб'єктивної потреби в її досягненні і не виявляють ініціативи в навчанні; знання сутності та специфіки навчальних програмних засобів, змісту, форм, методів застосування є поверховими; навички застосування навчальних програмних засобів у навчальному процесі не відпрацьовані, спостерігається прагнення до шаблонних дій; пошук ефективності застосування навчальних програмних засобів має відтінок ситуативності й короткочасності; вони не вміють застосовувати знання про навчальні програмні засоби у практичній діяльності; професійна мотивація виражена у слабкій формі.

Характер практичної діяльності щодо застосування навчальних програмних засобів у майбутній професійній діяльності має репродуктивний характер. Під час групової чи індивідуальної роботи в майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу спостерігається надмірна тривожність, хвилювання та невпевненість у ході застосування навчальних програмних засобів. Висловлення своїх думок має слабо виражене емоційне забарвлення. Професійна мотивація у таких студентів є недостатньою.

Низький рівень. У майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу відсутній інтерес до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності; вони не вміють давати власну оцінку своїй професійній підготовці до застосування навчальних програмних засобів у навчально-виховному процесі та здійснювати самоконтроль процесу вирішення професійних завдань; не можуть об'єктивно оцінити результати власної педагогічної діяльності із застосуванням навчальних програмних засобів; у них відсутнє бажання та прагнення до самостійного пошуку щодо вдосконалення інформаційної культури та комп'ютерної грамотності; у студентів слабка інформаційна культура; отримані у ході цієї діяльності знання є епізодичними й не міцними.

Для визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності було проведено анкетування і тестування за окремими компонентами зазначеної готовності. Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що готовність майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності знаходилась переважно на низькому (51 % студентів експериментальних та 49 % – контрольних груп) та середньому (33% студентів експериментальних та контрольних груп) рівнях. На достатньому рівні було діагностовано 16 % студентів експериментальних і 18 % – контрольних

груп. Високий рівень був відсутній в обох групах.

У другому розділі **“Реалізація моделі підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності”** визначено напрями експериментальної роботи, педагогічні умови підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, розроблено й експериментально апробовано модель підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у процесі навчання у вищому навчальному закладі, здійснено порівняльний аналіз рівнів сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у майбутній діяльності на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту.

На основі теоретичного аналізу наукових джерел щодо сутності навчальних програмних засобів у професійній діяльності, специфіки підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу та вивчення практичного досвіду було визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, а саме: усвідомлення майбутніми вчителями на рівні переконань позитивного впливу застосування навчальних програмних засобів на процес удосконалення навчання школярів із гуманітарних дисциплін; обізнаність студентів із системою знань, умінь і навичок щодо навчальних програмних засобів та їх застосування у майбутній професійній діяльності; стимулювання творчої активності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу у створенні сучасних навчальних програмних засобів у процесі практико-орієнтовної діяльності.

На підставі теоретичного дослідження й одержаних результатів констатувального етапу експерименту було розроблено й апробовано експериментальну модель підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, яка обіймала такі етапи: інформаційно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний та креативно-результативний. Для кожного етапу було розроблено відповідні форми і методи роботи.

На першому – інформаційно-збагачувальному етапі підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності реалізовувалася така педагогічна умова, як усвідомлення майбутніми вчителями на рівні переконань позитивного впливу застосування навчальних програмних засобів на процес удосконалення навчання школярів із гуманітарних дисциплін. На цьому етапі формували в майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу активне ставлення до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності. Було розроблено спецкурс «Навчальні програмні засоби на уроках предметів гуманітарного циклу», який складався з теоретичного, методичного та

практичного блоку, включав необхідний обсяг навчального матеріалу для подальшого ефективного застосування навчальних програмних засобів у майбутній діяльності. Спецкурс складався з інформаційних та проблемних лекцій, лекції-бесіди («Дидактичні основи створення та застосування навчальних програмних засобів, реалізованих на базі інформаційних і комунікаційних технологій»), лекції з елементами розв'язання конкретних навчальних ситуацій («Застосування НПЗ у сфері педагогічного управління, навчально-методичної та науково-пошукової діяльності»), лекцій – дискусій («Аналіз можливостей застосування НПЗ та мережі Internet у навчальному процесі», «Організація професійної діяльності шляхом застосування НПЗ») та семінарських занять.

Розроблені лекції для студентів експериментальних груп поєднували усний виклад навчального матеріалу із застосуванням навчальних програмних засобів. Для цього виготовлялись і застосовувались слайди в різних програмних ситуаціях. Для кращого сприяння активності студентів до сприйняття та осмислення навчального матеріалу було застосовано ілюстративно-демонстраційні методи та прийоми.

Для усвідомлення майбутніми вчителями предметів гуманітарного циклу на рівні переконань позитивного впливу застосування навчальних програмних засобів на процес удосконалення навчання школярів з гуманітарних дисциплін використовувались на заняттях записи наукових, публіцистичних, культурно-просвітницьких аудіо та відео програм таких, як-от: «Навчальні програмні засоби у школі», «Застосування комп'ютера на уроках з англійської мови», «Комп'ютерні технології в освіті», «Значення інформаційних технологій в науковій і освітній сферах», «Роль викладача в процесі навчання з використанням навчальних програмних засобів» та ін.

Другий – репродуктивно-діяльнісний етап підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу передбачав озброєння студентів із системою знань, умінь і навичок щодо навчальних програмних засобів та їх застосування у майбутній професійній діяльності, який було реалізовано у процесі спецпрактикуму «Застосування навчальних програмних засобів на уроках предметів гуманітарного циклу».

На практичних заняттях використовувались активні та інтерактивні методи навчання такі, як-от: тренінги («Управління навчальною діяльністю за допомогою навчальних програмних засобів», «Місце навчально-ігрових програмних засобів у навчальному процесі», «Шляхи застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності» та ін.), дидактичні і творчі ігри, зокрема ділові й рольові («Спікер», «Незавершені речення», «Мікрофон» та ін.), метод «аналіз проблеми», «мозаїка», «мозковий штурм», «акваріум», «велике коло», діалог, групова дискусія.

На репродуктивно-діялісному етапі майбутні вчителі предметів гуманітарного циклу навчалися застосовувати такі програми, як: Fine Reader, програми-перекладачі (ПЛАЙ, Pragma та

Prompt), програми-тренажери, програми для тестування (ABCSoftTest, комплект SchoolTest, TestRunner, Test Man), програми, які допомагають редагувати аудіо та відео файли (Virtual Dub, Windows Movie Maker, Pinnacle Studio, Nero Wave Editor), програми для роботи з графікою (Paint, Adobe Photoshop та Corel Draw).

Третій етап – креативно-результативний був зорієнтований на реалізацію такої педагогічної умови, як стимулювання творчої активності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу у створенні сучасних навчальних програмних засобів у процесі практико-орієнтовної діяльності, яка реалізовувалася під час самостійної творчої роботи щодо застосування навчальних програмних засобів, творчих конкурсів студентських робіт, педагогічної практики в школі та в ході взаємовідвідування уроків.

Для стимулювання творчої активності майбутнім учителям предметів гуманітарного циклу пропонувалися практико-зорієнтовані завдання, спрямовані на формування у них умінь застосовувати вже наявні навчальні програмні засоби та створювати свої власні сучасні навчальні програмні засоби у процесі викладання навчального предмета за фахом. Майбутні вчителі предметів гуманітарного циклу розробляли і проводили серію уроків за фахом із застосуванням програмних засобів відповідно до навчальної програми загальноосвітньої школи.

Так, перед студентами експериментальних груп було поставлено завдання: за попередньо обраною темою розробити і провести урок із застосуванням навчальних програмних засобів у ході педагогічної практики. Студенти розробляли конспекти уроків із застосуванням навчальних програмних засобів з теми за вибором відповідно до спеціалізації; використовуючи міжпредметні зв'язки, спираючись на знання навчальних програмних засобів; оформлювали конспекти уроків за визначеними параметрами; складали плани-конспекти уроків в електронній та друкованій версіях; проводили самостійно заняття із застосуванням навчальних програмних засобів та захищали розроблений проект і проведений урок.

Для формування інтересу в навчанні залучали студентів до активної творчої діяльності шляхом добору різних інноваційних за формою та змістом завдань, що підштовхували їх до активних помислів.

Практична підготовка студентів до використання навчальних програмних засобів передбачала низку тренінгів із майбутніми вчителями предметів гуманітарного циклу із застосування навчальних програмних засобів. У ході лабораторних та семінарських занять у студентів формувались уміння: здійснювати творчий підхід до навчання школярів із застосуванням навчальних програмних засобів; вирішувати навчальні завдання щодо застосування навчальних програмних засобів у майбутній діяльності; самостійно працювати з навчальними програмними засобами; проводити заняття із застосуванням навчальних програмних засобів під час педагогічної практики.

Засобами контролю виступили: усне опитування, бесіди, дискусії, аналіз результатів творчих завдань. Кінцевий контроль – залік.

Порівняльну характеристику рівнів сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності за результатами констатувального та формувального етапів експерименту подано в таблиці.

Таблиця

Порівняльні дані рівнів сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності за результатами констатувального та формувального етапів експерименту (у %)

Групи	Етапи експерименту	Розподіл студентів за рівнями (у %)			
		Низький	Середній	Достатній	Високий
ЕГ	констатувальний	51	33	16	0
	формувальний	16	40	35	9
КГ	констатувальний	49	33	18	0
	формувальний	47	32	18	3

Як видно з таблиці, у показниках рівнів сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу експериментальних груп відбулися відчутні позитивні зміни. В експериментальних групах, де здійснювалася цілеспрямована робота щодо підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, показники значно вищі, ніж у контрольних групах, в яких така робота не проводилася. Так, високого рівня в ЕГ досягли 9 % майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу (у КГ – 3 %); на достатньому рівні зафіксовано в ЕГ – 35 % респондентів (у КГ – 18 %); на середньому рівні виявлено в ЕГ – 40% студентів (у КГ – 32%) і на низькому рівні в ЕГ залишилося 16 % майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу (у КГ – 47 %).

З метою перевірки ефективності експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності результати було обчислено за допомогою методів математичної статистики. На підсумковому етапі для зіставлення вибірок експериментальних та контрольних груп до і після експерименту за рівнями готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності та для аналізу одержаних результатів експериментальної роботи було використано t-критерій Стьюдента та U-критерій як метод перевірки статистичних гіпотез. Результати обчислення засвідчили, що відмінність рівнів експериментальної групи до та після експерименту є статистично значущою, а в контрольній групі відмінності до та після експерименту не є статистично значущими, що дозволяє стверджувати про ефективність розробленої експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування програмних засобів у професійній діяльності, що підтвердило правомірність висунутої гіпотези.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності. Розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально апробовано модель підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

1. Під навчальними програмними засобами (НПЗ) розуміються продукти мультимедійного типу, які використовуються в інтерактивному режимі, та методичною метою яких є формування умінь і навичок навчальної та практичної діяльності, а також забезпечення необхідного рівня засвоєння навчальної інформації, що досягається зворотним зв'язком користувача з програмою, який реалізується цими засобами.

2. Під підготовкою майбутніх учителів до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності розуміємо цілісний процес засвоєння та закріплення загальнопедагогічних і спеціальних знань, умінь та навичок, що необхідні для здійснення професійної діяльності з використання НПЗ та прогнозування шляхів підвищення її ефективності. Результатом цього процесу є сформованість у студентів на достатньому рівні готовності до використання НПЗ у професійній діяльності.

3. Готовність майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування програмних засобів у професійній діяльності - це особливий стан майбутніх учителів, що дозволяє успішно ставити перед собою цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї педагогічної діяльності з використання НПЗ, та яким властиві особистісні якості як-от: зацікавленість і позитивне ставлення до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, самостійність, прагнення до професійного самовдосконалення. Така готовність передбачає володіння знаннями, вміннями та навичками, що необхідні для здійснення професійної діяльності з використання НПЗ.

4. Структурними компонентами готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності є мотиваційний, когнітивний, операціональний та оцінний. Критеріями готовності означеної сфери професійної діяльності виступили: мотиваційно-вольовий із показниками (інтерес і позитивне ставлення до застосування НПЗ у професійній діяльності; цілеспрямованість і впевненість в успішному застосуванні НПЗ у професійній діяльності; прагнення до професійного самовдосконалення у цій сфері педагогічної праці); гносеологічний із показниками (обізнаність із сучасними НПЗ та методами навчання в навчальному процесі; повнота здобутих професійних знань; наявність навичок реалізації отриманих професійних знань у галузі НПЗ); діяльнісний із показниками (вміння застосовувати

сучасні НПЗ для вирішення завдань професійної діяльності; вміння самостійно розробляти НПЗ; вміння прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї педагогічної діяльності з використання НПЗ); оцінно-рефлексивний із показниками (спроможність об'єктивно оцінювати результати як власної педагогічної діяльності, так і інших студентів щодо застосування НПЗ (самооцінка, взаємооцінка); здатність до аналізу і рефлексії власної професійної діяльності; здатність до саморозвитку). На підставі визначених критеріїв і показників було схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування НПЗ у професійній діяльності (високий, достатній, середній, низький).

5. У ході дослідження доведено, що підготовка майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування програмних засобів у професійній діяльності відбувається ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови: усвідомлення майбутніми вчителями на рівні переконань позитивного впливу застосування НПЗ на процес удосконалення навчання школярів із гуманітарних дисциплін; обізнаність студентів із системою знань, умінь і навичок щодо НПЗ та їх застосування у майбутній професійній діяльності; стимулювання творчої активності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу у створенні сучасних НПЗ у процесі практико-орієнтовної діяльності.

6. У дослідженні розроблено експериментальну модель підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності, що передбачала реалізацію в комплексі визначених педагогічних умов такими формами та методами, як-от: спецкурс «Навчальні програмні засоби на уроках предметів гуманітарного циклу»: інформаційна та проблемна лекції, лекція-бесіда, лекція з елементами розв'язання конкретних навчальних ситуацій, лекція - дискусія, лекція-діалог, семінарські заняття; спецпрактикум «Застосування НПЗ на уроках предметів гуманітарного циклу»: активні та інтерактивні методи (тренінги, навчальні ділові ігри, метод «аналіз проблеми», «мозковий штурм», «акваріум», «велике коло», діалог, групова дискусія); самостійна творча робота щодо застосування навчальних програмних засобів, навчальні ділові ігри на заняттях з педагогіки, творчі конкурси студентських робіт, педагогічна практика в школі, взаємовідвідування уроків.

7. За результатами прикінцевого етапу експерименту було визначено порівняльні кількісні дані сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності. Так, високого рівня сформованості готовності досягли 9% майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу ЕГ (було 0%), у КГ – 3% (було 0%), достатній рівень сформованості готовності було діагностовано у 35% – ЕГ (було 16%), у КГ – 18% (було 18%), середній рівень спостерігавсь у 40% майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу ЕГ (було 33%), у КГ – 32% (було 33%), низький рівень у 16% – ЕГ (було 51%), і 47% – КГ (було 49%). Для математичної обробки одержаних результатів було використано парні порівняння за критерієм Стюдента та U-критерій, які підтвердили

ефективність запропонованої моделі.

Проведене дослідження не вичерпує усіх питань означеної проблеми. Воно відкриває перспективу для більш глибокого вивчення особливостей технології підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування цих засобів у професійній діяльності. Складність проблеми диктує необхідність подальшого вивчення процесу підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до самостійної розробки навчальних програмних засобів із використанням мультимедіа.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях автора:

1. Целих О. С. Готовність студентів гуманітарних факультетів до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності / О. С. Целих // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім.К.Д.Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2008. – № 3. – С. 33–39.
2. Целих О. С. До питання про формування іншомовної комунікативної компетентності школярів / О. С. Целих // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2007. – Вип. 5–6. – С. 44–50.
3. Целих Олена. Застосування навчальних програмних засобів у навчанні іншомовного спілкування / О. С. Целих // Психолого–педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – Вип.25. – С. 77–81.
4. Целих О. С. Проблема підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів / О. С. Целих // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – №1 (15). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.ime.edu-ua.net/em15/emg.html>. – Заголовок з екрану.
5. Целих О. С. Удосконалення підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу шляхом запровадження в навчальний процес ВНЗ навчальних програмних засобів / О. С. Целих // Вісник Черкаського університету ім. Б. Хмельницького: зб. наук. пр. – [Серія: Педагогічні науки]. – Черкаси, 2009. – Вип.146. – С. 104–107.
6. Целих О. С. Щодо формування готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до використання навчальних програм у професійній діяльності / О. С. Целих // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. – Кривий Ріг, 2006. – №15. – С. 129–134.
7. Целих О. С. Впровадження нових інформаційних технологій у процесі навчання англійської мови: матеріали XII міжнарод. наук.-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (23–24 травня 2007 р.). – Одеса, 2007. – С. 224–225.
8. Целих Е. С. К вопросу о развитии творческого педагогического потенциала будущего педагога в процессе профессиональной подготовки: материалы междунар. науч.–практ. конф.

["Розвиток творчої особистості студента як суб'єкта педагогічної взаємодії"], (5–6 квітня 2007р.) / Наукові праці. – Серія: Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк, 2007. – В.1. – С. 116–118.

Анотація

Целих О. С. Підготовка майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», МОНмолодьспорту України – Одеса, 2012.

У дослідженні визначено й науково обґрунтовано сутність поняття «готовність майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування програмних засобів у навчанні», та її компонентну структуру (мотиваційний, когнітивний, операціональний та оцінний), визначено критерії (мотиваційно-вольовий, гносеологічний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний), показники, схарактеризовано рівні (низький, середній, достатній та високий) означеної готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу; визначено педагогічні умови, розроблено експериментальну модель підготовки майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у процесі навчання у вищому навчальному закладі, що складається з трьох етапів (інформаційно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний та креативно-результативний); розроблено й експериментально апробовано методику діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до застосування навчальних програмних засобів у професійній діяльності.

Ключові слова: підготовка, професійна діяльність, навчальні програмні засоби, майбутні вчителі, предмети гуманітарного циклу.

Аннотация

Целих Е. С. Подготовка будущих учителей предметов гуманитарного цикла к применению учебных программных средств в профессиональной деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского», МОНмолодёжьспорта Украины, – Одесса, 2012.

В диссертации исследуется проблема подготовки будущих учителей предметов гуманитарного цикла к применению учебных программных средств в профессиональной деятельности.

Под учебными программными средствами понимаются продукты мультимедийного типа, которые используются в интерактивном режиме и методической целью которых является формирование умений и навыков учебной и практической деятельности, а также обеспечение необходимого уровня усвоения знаний, что достигается обратной связью пользователя с программой, который реализуется этими средствами.

Под подготовкой будущих учителей к применению учебных программных средств в профессиональной деятельности будем понимать целостный процесс усвоения и закрепления общепедагогических и специальных знаний, умений и навыков, необходимых для осуществления профессиональной деятельности по использованию учебных программных средств и прогнозирования путей повышения её эффективности. Этот процесс также включает в себя формирование таких качеств как: заинтересованность и позитивное отношение к применению учебных программных средств в профессиональной деятельности, самостоятельность, стремление к профессиональному самосовершенствованию. Результатом этого процесса считается сформированность у студентов на достаточном уровне готовности к использованию учебных программных средств в профессиональной деятельности, под которой понимаем особое состояние будущих учителей, что позволяет успешно ставить перед собой цели, выбирать способы их достижения, осуществлять самоконтроль по выполнению собственных действий и прогнозировать пути повышения эффективности своей педагогической деятельности по использованию учебных программных средств, а также и наличие личностных качеств таких как: заинтересованность и позитивное отношение к применению учебных программных средств в профессиональной деятельности, самостоятельность, стремление к профессиональному самосовершенствованию, также эта готовность предполагает владение знаниями, умениями и навыками, которые необходимы для осуществления профессиональной деятельности по использованию учебных программных средств.

В процессе теоретического анализа были определены педагогические условия подготовки будущих учителей предметов гуманитарного цикла к применению учебных программных средств в профессиональной деятельности (осознание будущими учителями на уровне убеждений положительного влияния применения учебных программных средств на процесс совершенствования обучения школьников по гуманитарным дисциплинам; осведомленность студентов с системой знаний, умений и навыков учебных программных средств и их применение в будущей профессиональной деятельности, стимулирование творческой активности будущих учителей предметов гуманитарного цикла в создании современных учебных программных средств в процессе практико-ориентированной деятельности) и охарактеризованы компоненты (мотивационный, когнитивный, операциональный и оценочный).

В исследовании разработана экспериментальная модель подготовки будущих учителей предметов гуманитарного цикла к применению учебных программных средств в

профессиональной деятельности, которая предусматривала реализацию определенных педагогических условий и состояла из трёх этапов (информационно-обогачительного, репродуктивно-деятельностного и креативно-результативного). К информационно-обогачительному этапу подготовки будущих учителей предметов гуманитарного цикла к применению учебных программных средств в профессиональной деятельности относился спецкурс «Учебные программные средства на уроках предметов гуманитарного цикла». Второй - репродуктивно-деятельностный этап был реализован на спецпрактикуме «Применение учебных программных средств на уроках предметов гуманитарного цикла». Третий - креативно-результативный этап состоял из самостоятельной творческой работы по применению учебных программных средств, творческих конкурсов студенческих работ, педагогической практики в школе и взаимопосещения уроков.

Результаты заключительного этапа эксперимента подтвердили эффективность разработанной экспериментальной модели подготовки будущих учителей предметов гуманитарного цикла к применению учебных программных средств в профессиональной деятельности и исходную гипотезу исследования.

Ключевые слова: подготовка, профессиональная деятельность, учебные программные средства, будущие учителя, предметы гуманитарного цикла.

Annotation

Tselykh E. S. Preparation of future teachers of the humanities regarding the utilization of educational software in their professional activity – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree in pedagogics, in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – The state institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky”, Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine - Odessa, 2012.

The essence of scientific concepts "educational software", "willingness of teachers to utilize software in education" and their component structure of the readiness (motivational, volitional, cognitive and operational) have been defined in the thesis; the criteria, the indices and levels (low, medium, sufficient and high) of the above-mentioned readiness of future teachers of the humanities have been characterized; the experimental model of future teachers of the humanities to utilize educational software in the higher education has been worked out. The former included three stages. The methods of diagnosing the readiness levels of future teachers of the humanities to the use of the educational software in professional activity have been developed and experimentally proved.

Key words: training, professional activities, educational software, future teachers, the humanities